Газета центральних органів виконавчої влади України
УРЯДОВИЙ КУР'ЄР

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 18 грудня 2013 р.
№ 1068-р
Київ

Про схвалення Концепції Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року

1. Схвалити Концепцію Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року, що додається.

2. Міністерству соціальної політики разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити і подати у шестимісячний строк Кабінетові Міністрів України проект Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року.

3. Визначити Міністерство соціальної політики державним замовником зазначеної Програми.

Прем'єр-міністр України М. АЗАРОВ

КОНЦЕПЦІЯ
Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

На початку 1992 року у Збройних Силах загальна кількість військовослужбовців та цивільного персоналу становила понад 900 тис. осіб, утримання яких могло призвести до серйозних соціальних наслідків та негативних процесів у державі. Тож було прийнято рішення про приведення структури, чисельності і оснащення Збройних Сил у відповідність з рівнем потенційних військових загроз та економічних можливостей України шляхом їх реформування. Одним із напрямів реформування є скорочення чисельності особового складу Збройних Сил. Станом на 31 грудня 2012 р. чисельність Збройних Сил відповідно до Закону України "Прочисельність Збройних Сил України на 2012 рік" становила близько 184 тис. осіб, у тому числі військового персоналу близько 139 тис. осіб.

Протягом 2013—2017 років із Збройних Сил, інших військових формувань (внутрішніх військ МВС, Служби зовнішньої розвідки), правоохоронних органів спеціального призначення (СБУ, Управління державної охорони, Держприкордонслужби) та Держспецтрансслужби (далі — військові формування) відповідно до поданих ними прогнозних показників передбачається звільнення понад 42 тис. військовослужбовців без урахування військовослужбовців строкової військової служби.

Військова служба має особливий характер, що передбачає володіння специфічними спеціальностями, ризики для життя, значні обмеження свободи (пересування, вибору місця проживання тощо), цілковите підпорядкування службової діяльності військовим статутам.

За період тривалої військової служби (десяти років і більше) переважна більшість військовослужбовців втрачає цивільну професію або кваліфікацію, більшість зв'язків із цивільним середовищем. У зв'язку з цим та істотними змінами соціального та правового статусу, умов діяльності і зовнішнього середовища особи, звільнені з військової служби, мають значні проблеми із входженням у цивільне життя.

Ураховуючи зазначене, згідно із законодавством певним категоріям військовослужбовців, які підлягають звільненню, та особам, звільненим з військової служби (далі — військовослужбовці), і членам їх сімей надані значні пільги, встановлені правові і соціальні гарантії та компенсації, серед яких передбачено їх право на соціальну та професійну адаптацію до умов життя в цивільному середовищі (далі — адаптація) за рахунок коштів державного бюджету.

Таке право визначено положеннями Законів України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей" (пункт 9 статті 1, пункт 2 статті 3) та "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (пункт 5 статті 8).

Адаптацією військовослужбовців та членів їх сімей є соціальний процес їх активного пристосування до нових соціальних умов проживання в цивільному середовищі з ринковою системою відносин, який передбачає освоєння норм і правил такого середовища, оволодіння професією, спеціальністю, реалізацію прав, у тому числі на працю, формування нових правил поведінки і самоусвідомлення, що забезпечує комфортний перехід до нових умов життя.

Адаптація військовослужбовців та членів їх сімей включає такі основні складові:

психологічну — оволодіння системою цінностей (нормами, установками, зразками поведінки), культурою, які існують у цивільному середовищі, з метою виконання наявних у ньому вимог до особистості;

правову — освоєння правових норм, які регламентують соціальний і правовий статус особи, звільненої з військової служби, та членів її сім'ї, визначають їх права, обов'язки і можливості, а також оволодіння інформацією про державні органи, установи і організації, які можуть допомогти в освоєнні таких норм і реалізації своїх прав і можливостей;

професійну — залежно від професії спеціалізоване удосконалення наявних професійних знань, умінь і навичок або оволодіння новими та подальше успішне працевлаштування.

Адаптація військовослужбовців та членів їх сімей є одним із пріоритетів соціальної сфери військового будівництва, а також окремим напрямом державної соціальної політики. У Стратегії національної безпеки України "Україна у світі, що змінюється", затвердженій Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105, в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. № 389, вирішення питань адаптації та соціальних гарантій для військовослужбовців, які звільняються, визначено як один з напрямів удосконалення системи забезпечення національної безпеки.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Протягом останніх десяти років право військовослужбовців на адаптацію реалізовувалося шляхом виконання:

Програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, на період до 2005 року, затвердженої Указом Президента України від 21 вересня 2002 р. № 849, яку було профінансовано з державного бюджету тільки у 2004 році в обсязі 600 тис. гривень. У зв'язку з цим здійснено перепідготовку за цивільними спеціальностями лише 1336 військовослужбовців та працевлаштовано 522 особи, звільнені з військової служби;

Державної програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, що підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2011 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 720 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 37, ст. 1474). При цьому із передбачених понад 21 млн. гривень на виконання Програми використано близько 1 млн. 700 тис. гривень тільки на професійне навчання за цивільними спеціальностями 615 військовослужбовців. У зв'язку з недостатнім фінансуванням Програми сприяння у працевлаштуванні звільнених військовослужбовців у рамках виконання Програми не здійснювалося.

Таким чином, протягом останніх десяти років внаслідок відсутності належного фінансування заходи щодо адаптації військовослужбовців фактично не здійснювалися, а чисельність військового персоналу тільки у Збройних Силах відповідно до законів України про чисельність Збройних Сил на відповідні роки з початку 2003 року до 2012 року включно скоротилася з 307,5 до 139 тис. осіб.

Водночас з метою розв'язання проблеми адаптації військовослужбовців та членів їх сімей в Україні реалізуються міжнародні проекти та програми, які фінансуються Організацією

Північноатлантичного договору, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Міністерством закордонних справ Королівства Норвегія (далі — міжнародні проекти), а саме:

програма "НАТО — Україна з перепідготовки військовослужбовців", яка складається із:

- проекту НАТО з перепідготовки військовослужбовців у рамках річних національних програм співробітництва Україна — НАТО;

- проекту Трастового фонду НАТО з перепідготовки військовослужбовців у рамках Програми "Партнерство заради миру";

проект ОБСЄ "Допомога в соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям Збройних Сил України та інших військових формувань" у рамках Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та ОБСЄ;

проект "Україна — Норвегія" (професійна перепідготовка звільнених у запас військовослужбовців Збройних Сил та інших силових структур, членів їх сімей та сприяння їх працевлаштуванню) в рамках Договору між Університетом Нурланда в м. Будьо (Королівство Норвегія) і благодійним фондом "Міжнародний фонд соціальної адаптації" (Україна).

Обов'язковою умовою реалізації міжнародних проектів в Україні є виконання відповідної державної цільової програми, а також її належне фінансування з державного бюджету.

Отже, досвід останніх десяти років свідчить, що єдиним дієвим механізмом реалізації положень законодавства і розв'язання проблеми адаптації військовослужбовців та членів їх сімей в Україні є виконання відповідної державної цільової програми.

На даний час така програма відсутня, тобто реалізувати своє право на адаптацію у повному обсязі військовослужбовці та члени їх сімей не мають можливості.

Таким чином, з метою розв'язання проблеми необхідно розробити і затвердити Державну цільову програму соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року (далі — Програма).

Мета Програми

Метою Програми є забезпечення професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації, сприяння у працевлаштуванні, надання інформаційних, консультаційних послуг, соціально-психологічної і правової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей під час адаптації.

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Розв'язання проблеми можливе трьома варіантами.

Перший варіант передбачає адаптацію військовослужбовців та членів їх сімей у рамках міжнародних проектів.

У рамках міжнародних проектів в Україні проводиться професійне навчання військовослужбовців та членів їх сімей за цивільними спеціальностями. Протягом 2004—2012 років обсяг фінансування щороку становив від 0,5 до 1,5 млн. євро, при цьому на професійних курсах у рамках таких проектів пройшли навчання понад 16 тис. осіб з частковим вирішенням питання їх працевлаштування.

Проте зазначений варіант має ряд істотних недоліків, а саме:

міжнародні проекти цілком самостійні та реалізуються в Україні відповідно до різних міжнародних правових актів, організація їх виконання щороку здійснюється керівниками, координаторами таких проектів незалежно один від іншого;

питання фінансування міжнародних проектів вирішується тільки на початку кожного року і наявність фінансування на наступні роки передбачити неможливо;

кошти міжнародних проектів використовуються на виконання завдань у рамках зазначених проектів, для чого визначаються виконавці, з якими керівники, координатори укладають на поточний рік (півріччя) відповідні угоди, контракти, за якими здійснюються фінансові розрахунки;

міжнародні проекти реалізуються в Україні тимчасово і дати прогнозну оцінку їх виконання на перспективу складно.

Координація діяльності міжнародних проектів здійснюється українською стороною шляхом визначення регіонів (міст, гарнізонів), в яких доцільно організувати в рамках таких проектів курси професійного навчання, надається сприяння у наборі слухачів на такі курси і допомога у вирішенні проблемних організаційних питань. При цьому кошти міжнародних проектів не можуть залучатися для фінансування заходів відповідної державної цільової програми.

Таким чином, проблему адаптації військовослужбовців та членів їх сімей неможливо розв'язати в цілому в рамках міжнародних проектів.

Другий варіант передбачає адаптацію військовослужбовців та членів їх сімей Державною службою зайнятості.

Такий варіант неприйнятний у зв'язку з тим, що адаптація військовослужбовців та членів їх сімей і діяльність Державної служби зайнятості належать до різних напрямів соціальної політики.

У Державній службі зайнятості особи, звільнені з військової служби без права на пенсію, так само, як інші застраховані особи на випадок безробіття, можуть за певних умов отримати відповідно до Законів України "Про зайнятість населення" і "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" соціальні послуги у випадку безробіття (у тому числі з професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації та сприяння у працевлаштуванні). Проте такі послуги не надаються членам сімей військовослужбовців і військовослужбовцям, які підлягають звільненню, перед звільненням їх з військової служби.

Надання зазначених послуг здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття з метою вирішення питань зайнятості населення та працевлаштування безробітних.

Проте у статуті Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття і Законі України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" не передбачено діяльність Фонду щодо адаптації військовослужбовців та членів їх сімей.

Права на адаптацію надано відповідно до законодавства тільки військовослужбовцям та членам їх сімей як одну із соціальних гарантій у зв'язку з особливим характером військової служби понад права на соціальні послуги у випадку безробіття, що надані іншим громадянам. Права на адаптацію не пов'язані з правами на соціальні послуги у випадку безробіття, надані військовослужбовцям та членам їх сімей незалежно від права на пенсію, та регулюються іншими законами і реалізуються за рахунок коштів державного бюджету.

Отже, Державна служба зайнятості не може здійснювати адаптацію військовослужбовців та членів їх сімей, а надання соціальних послуг у випадку безробіття не замінить здійснення заходів щодо адаптації військовослужбовців та членів їх сімей.

Третій, оптимальний варіант передбачає розроблення, затвердження та виконання Програми, що забезпечить необхідну державну підтримку та узгодженість дій, у тому числі громадських, іноземних і міжнародних організацій.

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Проблему передбачається розв'язати шляхом:

організації виконання в рамках Програми завдань з адаптації, зокрема:

- професійного навчання (професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації) військовослужбовців та членів їх сімей за обраними ними цивільними професіями і спеціальностями;
- сприяння у працевлаштуванні, надання інформаційних та консультаційних послуг, пов'язаних із працевлаштуванням (консультації, ярмарки вакансій та інше);
- надання соціально-психологічної і правової допомоги військовослужбовцям, які підлягають звільненню, у період їх звільнення, особливо у зв'язку із скороченням штатів, проведенням організаційних заходів та за станом здоров'я;
- інформування військовослужбовців та членів їх сімей про проведення в рамках Програми запланованих на визначений період заходів щодо адаптації шляхом розміщення відповідної інформації у засобах масової інформації, на офіційних сайтах Міноборони таМінсоцполітики;

співпраці з Організацією Північноатлантичного договору, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі, Міністерством закордонних справ Королівства Норвегія, іншими іноземними та міжнародними структурами з метою залучення їх коштів для відкриття нових, продовження реалізації наявних в Україні міжнародних проектів адаптації військовослужбовців та членів їх сімей;

організації взаємодії та координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, фондів, установ, організацій різних форм власності, у тому числі громадських, іноземних і міжнародних, заінтересованих у вирішенні питань адаптації військовослужбовців та членів їх сімей.

Для надання соціально-психологічної і правової допомоги військовослужбовцям, які підлягають звільненню, інформування їх про здійснення в рамках Програми заходів щодо адаптації передбачається максимально використати можливості і ресурси військових формувань, центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво такими формуваннями.

Виконавцями окремих заходів і завдань Програми можуть бути підприємства, організації, заклади та установи незалежно від форми власності, фонди, громадські організації, залучення яких здійснюватиметься на договірних умовах шляхом державного замовлення або на конкурсних засадах.

Програму передбачається виконати протягом 2013—2017 років.

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності

Виконання Програми дасть змогу:

максимально використати в інтересах держави потенціал військовослужбовців та членів їх сімей;

поліпшити соціально-політичну ситуацію серед військовослужбовців та членів їх сімей;

понад 21 тис. військовослужбовців та членів їх сімей пройти професійне навчання (професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації) за професіями та спеціальностями, що користуються попитом на ринку праці, та отримати сприяння у працевлаштуванні;

усім військовослужбовцям, які підлягають звільненню, отримати перед звільненням з військової служби консультації та необхідну інформацію з питань адаптації.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми

Фінансування Програми передбачається здійснювати за рахунок коштів державного бюджету.

Орієнтовний обсяг фінансування, необхідний для виконання Програми, становить 101,262 млн. гривень у цінах 2013 року.

Розрахунок фінансового забезпечення Програми здійснюється з урахуванням того, що:

переважна частина всіх фінансових витрат, пов’язаних з виконанням Програми, спрямовуватиметься на професійне навчання військовослужбовців та членів їх сімей. Тож під час проведення розрахунків беруться до уваги витрати тільки на виконання зазначеного завдання;

найбільш чисельною категорією осіб, які мають право проходити професійне навчання тривалістю не менше 500 годин протягом останнього року перед звільненням з військової служби, є військовослужбовці, які підлягають звільненню і мають вислугу військової служби не менш як десять років та позитивні службові характеристики;

на дату звільнення близько 50 відсотків загальної прогнозної чисельності військовослужбовців, які підлягають звільненню протягом 2013—2017 років, що становить близько 21 тис осіб, мають вислугу військової служби не менш як десять років;

досвід здійснення протягом тривалого періоду адаптації військовослужбовців свідчить, що за послугами з професійного навчання звертається близько 70 відсотків із числа військовослужбовців, які мають відповідне право. У зв’язку з цим 30 відсотків витрат, пов’язаних з професійним навчанням, у разі їх економії планується спрямувати на виконання інших завдань Програми.